

ŠTO PORUČUJE NAŠOJ CRKVI APOSTOLSKO PISMO IVANA PAVLA II. „PROŠLO JE DVADESETPET GODINA” („Vigesimus quintus annus iam abiit”)

Krajem protekle godine navršila se dvadesetpeti obljetnica od proglašenja liturgijske konstitucije SACROSANCTUM CONCILIUM, prvoga izglasanog dokumenta Drugoga vatikanskog koncila. Kako je poznato, liturgijska konstitucija je izglasana 4. prosinca 1963. Od 2152 glasača samo su četiri bila protiv, jedan je glas bio nevažeći a 2147 koncilskih Otaca izjasnilo se za konstituciju. Datum proglašenja te važne konstitucije utjecao je i na daljnji razvoj Koncila i na posaborsko događanje u Crkvi.

Povodom 25. obljetnice liturgijske konstitucije izrazile su se brojne biskupske konferencije a mnoge su crkvene ustanove priredile skupove i seminare. Naši hrvatski biskupi su taj događaj obilježili svečanom koncelebracijom u zagrebačkoj katedrali uz jesenski sabor '88. Komemorativnu propovijed održao je predsjednik Hrvatskog liturgijskog vijeća pri BKJ, Mons. Alfred Pichler, biskup banja-lučki. Tom prilikom naši su biskupi objelodanili i poslanicu LITURGIJA I ŽIVOT CRKVE, spomen-spis uz rečenu obljetnicu liturgijske konstitucije. Cjeloviti tekst poslanice najprije je objavio GK uz drugu nedjelju Došašća '88, sa željom – izraženom sa strane naših biskupa – da se poslanicu komentira ili djelomično pročita vjernicima po našim župama. Hrvatski institut za liturgijski pastoral izdao je, u nakladi KS, svečano izdanje poslanice u proljeće '89.

Opravdano se pretpostavljalo da će i Papa posebno obilježiti obljetnicu spomenute konstitucije. Sa zanimanjem se očekivalo što će reći o liturgijskoj obnovi koja je dočekana gotovo s oduševljenjem ali koje je također – valja to reći – kadikad imala burni tijek u svojoj pokoncilskoj primjeni.

Ivan Pavao II. svoje pismo o liturgijskoj obnovi započinje poglavljem o obnovi liturgije u duhu tradicije (br. 3,4,7) što je, u stvari, polazišna točka i same liturgijske konstitucije (usp. SC 21, 24, 38 i dr.). Crkva, naime, živi od svojih korijena, razvija se, raste i polazi u budućnost od svojih korijena. Ta se povezanost s korijenima u apostolskom pismu nadasve izražava aktualiziranjem pashalnog misterija, nadasve muke, smrti i uskrsnuća Isusa Krista (br. 6,7), a zatim većim bogatstvom Božje riječi (br. 8) očitovanjem Crkve preko liturgije (br. 9). Ostali, veći dio apostolskoga pisma, posvećen je primjeni liturgijske obnove u načelnom i praktičnom smislu.

Papa je u pismu „Prošlo je dvadesetpet godina” zaokupljen izuzetnom važnošću liturgije za život Crkve, što, prema pažljivom čitanju, predstavlja misao vodilju papina razmišljanja o pokoncilskoj liturgijskoj obnovi. Liturgija je, naime, „ona životvorna snaga koja od Krista silazi u udove Tijela koje je Crkva” (br. 10). Liturgija je vršenje Kristove svećeničke službe, govor samoga Krista i njegovo trajno očitovanje svojoj Crkvi, te se poput zadivljenog apostola – kako veli papa – za doživljenu liturgiju može kazati: „Gospodin je!” (Iv 21,7). I upravo poradi te sigurne prisutnosti Gospodinove u liturgiji – napose u sakramentima – Crkva je liturgiju uvijek shvaćala kao povlašteno mjesto svoje samobitnosti i temeljni залог jedinstva, kao pravilo vjere – *lex orandi, lex credendi* (br. 10).

Zbog tako bitne teološke težine i vjerničke životnosti liturgije, papa poziva i upozorava na vjerni odnos i na veliko poštovanje prema liturgiji Crkve. Pred očima su mu poteškoće što ih je susrela ponuđena koncilaska obnova: „Jedni su nove liturgijske knjige primili s određenim nemirom ili s nedostatkom želje da shvate i da drugima pomognu shvatiti motive promjene; drugi su se pak jednostrano i isključivo zaustavili na ranijim liturgijskim oblicima kao da su neki od njih jedina garancija sigurnosti. Konačno, neki su pošli u maštovite inovacije, udaljujući se od normi što ih je dao autoritet Sv. Stolice ili biskupa. . . , razbijajući tako jedinstvo Crkve i pobožnost vjernika, dirajući kadikad i u same datosti vjere” (br. 11).

No, Ivan Pavao II. nije pesimist. Liturgijska je obnova obogatila Crkvu: Božja je riječ više nego ranije svima ponuđena putem prijevoda Biblije, misala i drugih liturgijskih knjiga, poraslo je sudjelovanje vjernika u svetom bogoslužju, vjernici-laici su – na temelju krsnoga svećeništva – uzeli većeg učešća u bogoslužju, mnoge su kršćanske zajednice svoju duhovnu vitalnost našle upravo u liturgiji (br. 12). Sa sinodalnim Ocima izvanredne biskupske sinode '85, Papa je uvjeren da je „liturgijska obnova najvidljiviji plod čitavoga koncilskog djela” (br. 12). Papa se, međutim, ne susteže kazati da – uz te dobre plodove – treba požaliti pojavu nekih iskrivljenih primjena kao što su ispuštanje propisanih i uvođenje proizvoljnih obreda, podjeljivanje zajedničkoga odrješenja, uporaba samovoljno sastavljenih euharistijskih molitava itd. (br. 13). Ivan Pavao II. je očito dobro obaviješten čovjek. Zacijelo su mu pred očima primjeri poput ovih: u jednoj europskoj zemlji svećenik predvodi župnu misu u civilnom odijelu, sa stolom kao jedinim bogoslužnim znakom, dok vjernici sjede za vrijeme čitavoga euharistijskog slavlja izuzev ophoda za pričest, kada se (svi!) pričešćuju. Ili u jednoj latino-američkoj bazičnoj zajednici: misno slavlje podijeljeno je u tri razdoblja dana: pokajnički čin i služba Riječi obavlja se izjutra, obred prinosa darova o podne, a euharistijska služba i pričest obavi se navečer. Odisti, maštovite inovacije.

U našoj crkvenoj sredini nije bilo takvih izazovnih odstupanja u primjeni liturgijske obnove. Opći je dojam – kako na temelju jedne ankete konstatira i naš o. Martin Kirigin (usp. *Kakva nam je liturgija*, u SB br. 1/86), str. 64) – da u nas nije bilo takvih pojava. Naši su biskupi zauzeto bdjeli, te smo pošteđeni od „maštovitih inovacija”. No, ne bi valjalo da time ostanemo spokojni. Bilo bi još gore kada bismo apostolsko pismo Ivana Pavala II. čitali samo s odredbenih i

upozoravajućih crta a previdili važna načela ili čak Papine izričite pozive da se učini ono što smo slabo uradili, ili bi pak – uslijed novih razmišljanja Crkve i novonastalih promjena u životu – trebalo bolje i drukčije uraditi. Neka su načela u apostolskom pismu kao za nas napisana, napose ona u kojima se Papa zalaže za daljnju, dublju i prilagođeniju liturgiju. Liturgija, naime, treba biti „trajno sve dublje shvaćena i posadašnjena” (br. 14). No, da se to načelo ne bi shvatilo odveć izvanjski, Papa zdušno potiče na biblijsko i duhovno produbljivanje svetoga bogoslužja (br. 15). Prije svega, liturgiju valja uzeti kao duhovnu vrijednost, te je – prema Papinim riječima – hitno da se poduzme „*intenzivan odgoj* kako bi se otkrilo bogatstvo što ga sadrži liturgija” (br. 14). Taj temeljni odnos prema liturgiji odavno je nazočan u razmišljanju Crkve, od vremena crkvenih Otaca, preko mnogih pojedinaca ili ustanova napose u vrijeme liturgijskog pokreta, do liturgijske konstitucije SACROSANCTUM CONCILIUM u kojoj se sugestivno i teološki bremenito sabire takav odnos u ovim riječima: „Liturgija je vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga (. . .). Liturgija potiče vjernike da 'nasićeni vazmenim otajstvima budu složni u bogoljubnosti', ona moli da 'životom vrše ono što su vjerom prihvatili'. Iz liturgije, dakle, osobito iz euharistije, kao s izvora, izljuje se na nas milost te se s najvećim uspjehom postizava ono posvećenje ljudi i proslava Boga u Kristu, prema čemu se, kao prema svojoj svrsi, stječu sva djela Crkve” (SC, br. 10).

Želja je Papina da liturgijska poruka zaživi u svakidašnjem životu vjernika. U tom bi pravcu valjalo ići i u našem općem liturgijskom pastoralu, i u našim katehezama, i u različitim duhovnim gibanjima. Liturgiju, dakle, ne bi valjalo doživljavati kao neki davni izričaj, stran našem vremenu. Taj svijet liturgije je mjesto „susreta između svijeta uskrsnuća i našega vlastitog svijeta, ovog u kojemu mi moramo živjeti, trpjeti i umrijeti. To u stvarnosti znači da liturgijski život, ne samo da nas ne izvlači iz stvarnoga života ili da nas čini neosjetljivima ili udaljenima od realnosti života nego nas u takav život pozitivno uvodi, da u njemu cjelovito ispunimo Misterij koji k nama dolazi preko sakramenata” (L. BOUYER, *La vie dela liturgie*, Paris 1980., str. 325).

U nastavku svoga razmišljanja, Papa se zalaže za prilagodbu liturgije pojedinim kulturama, što je u koncilskoj konstituciji o liturgiji tek načelno dodirnu-to (usp. SC 37-40). Papa Ivan Pavao II. posvetio je mnogo pažnje o pitanju odnosa vjere i kulture, te je posve razumljivo da ga želi primijeniti i na liturgiju. Dosllovne su njegove riječi: „Preostaje značajan napor koji treba nastaviti oko ukorjenjivanja liturgije u različite kulture, uzimajući od njih onaj izričaj koji se može uskladiti s načelom pravog i izvornog duha liturgije, uz poštovanje substancijalnog jedinstva rimskog obreda kako je to doneseno u liturgijskim knjigama” (br. 16).

Temeljiti zahvati prilagodbe posebno se tiču naroda koji su nedavno evangelizirani (br. 16), ali je očito da se takav posao odnosi na sve narode, jer Papa poziva sve biskupske konferencije da podupru pothvate oko ispravljanja ili dopuna u prijevodima liturgijskih knjiga i oko sveobuhvatnijeg susretanja liturgije s duhom pojedinih pokrajina (br. 20). U tako osjetljivom poslu, biskupske se kon-

ferencije trebaju oslanjati na organizme koji promiču liturgijski pastoral ili na stručnjake različitih znanosti (br. 20). Odatle i važnost različitih stručnih komisija koje trebaju djelovati kako u tijelu biskupskih konferencija tako i uz mjesnog biskupa (br. 21).

U našoj je Crkvi otvorenost prema pitanju prilagodbe gotovo posve zanearena. U čitavom pokoncilskom razdoblju nismo pokušali temeljitije razmišljati o unošenju, odnosno o povezivanju liturgije s našom duhovnom baštinom, iako je prilika za takve inicijative bilo gotovo napretek, kao što je proslava „Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata“, Euharistijski kongresi i sl. Liturgijske su knjige u nas izdane, uglavnom, kao doslovni prijevod latinskoga originala, tj. prema *editio typica*. Drugi su narodi – ne samo veliki – s dopuštenjem Sv. Stolice obogatili svoja liturgijska izdanja unošenjem mnogih pojedinosti iz vlastite duhovne kulture. Navedimo jedan primjer: francusko izdanje časoslova iz 1980. U to se izdanje unijelo pojedinosti iz duhovne baštine francuskoga jezičnog područja gotovo u sve sastavnice časoslova: u himne, u izbor psalama, u prošnje i molbenice, u izbor tekstova za službu čitanja (usp. *La Maison-Dieu*, br. 143/1980, čitav posvećen tom izdanju časoslova). Najoriginalniji, u punom smislu stvaralački doprinos, vidi se u himnima toga izdanja časoslova. Čak je 5/6 (pet šestina) himana u tom časoslovu od suvremenih autora, pjesnika francuskoga jezičnog područja (usp. Y. CALAIS, *Les Hymnes de l' office en francais*, u *La Maison-Dieu*, br. 143/1980, str. 47).

Na temelju osnovnih koncilskih i pokoncilskih načela, našoj Crkvi – da se poslužimo riječima Ivana Pavla II. – „preostaje značajan napor koji treba nastaviti oko ukorjenjivanja liturgije“ (br. 16) u našu duhovnu baštinu. Pritom, dakako, treba imati osjećaj skromnosti. Mi smo relativno malena Crkva. Nedostaje nam stručnjaka i sredstava. No, u zajedništvu snaga, te uz dobru i dugoročnu organizaciju zadataka, posao je ostvariv.

Očito je, dakle, da Ivan Pavao II. ne misli kako je završen posao oko liturgijske obnove. Uz gore rečena pitanja o potrebi prilagodbe, prema Papinim riječima, naši nam dani zadaju trajno nove zadatke: „U ovih dvadesetpet godina nova se pitanja postavljaju. . . , kao što je uspostava đakonata oženjenih muškaraca, liturgijska uloga koja u slavljinama može biti povjerena lajcima, muškarcima i ženama, liturgijska slavlja za djecu, mlade i hendikepirane, promjene u sastavu liturgijskih tekstova prilagođenih određenoj pokrajini“ (br. 17).

U realnom i objektivnom sagledavanju onoga što je u nas učinjeno – iako je obavljen golem i vrijedan posao – mora se reći da nam predstoje brojne zadaće. Navodimo, kao poticaj, riječi pročelnika kongregacije za bogoštovlje i sakramente, Mons. Virgijija Noe, koji – komentirajući Papino pismo o liturgiji – veli: „Iznese-na načela i date smjernice ostaju neophodne da se 'nastavi započeto djelo', napose u golemom i osjetljivom prostoru prilagodbe liturgije različitim kulturama i u pažnji koju treba pokloniti novim pitanjima koja se nisu postavljala na istoj razini ili s istom oštrinom u Crkvi prije dvadesetpet godina“ (*Notitiae*, br. 274/1989, str. 427).

Papino pismo „Prošlo je dvadesetpet godina” pokušali smo čitati s one „izazovne” strane za naše crkveno općinstvo. Jer, ako se u duhu istinske samokritičnosti ogleđamo pred Papinim pismom o obnovljenoj liturgiji, mogli bismo s pravom ustvrditi da spadamo u one katoličke narode koji se nisu upuštali u maštovite inovacije – i to je naša sreća – ali i među narode koji nisu uložili značajne napore u prilagodbu liturgije vlastitom duhu, vlastitoj duhovnoj kulturi, u naš staroj trinaest stoljeća. To je – gledano s duha i slova Papina pisma – naš značajan propust. Uvjeran sam da to isto žele reći i naši biskupi kada u poslanici LITURGIJA I ŽIVOT CRKVE pozivaju: „Stoga pozivamo sve naše pastoralne i redovničke zajednice (župe, dekanate, biskupije – samostanske zajednice, novicijate, provincije), naše vjerske škole i bogoslovna učilišta, sve pastire i druge zauzete crkvene djelatnike da ulože plemenite napore kako bi se (. . .) utvrdio prijedeni put, postignuti plodovi i teškoće na koje je liturgijska obnova nailazila te, na temelju uočenoga, da se zacrtaju smjer, orijentiri i ciljevi za budućnost kojoj ide- mo” (br. 42).

Bernardin Škunca, ofm

POEME TRANSCENDENTNOM SVJETLU

Vrlo je zanimljiva i ne olako protumačiva pojava u poslijeratnom vremenu kod nas, da smo svjedoci stanovite poplave zbirka stihova raznolikih sadržaja i vrijednosti. Istina je da naši malobrojni nepristrani kritičari i pratioci pjesničkih objelodanjenja ne dospiju sve registrirati, još manje valorizirati. A trebalo bi u interesu opće slike našeg današnjeg pjesništva. Inače se vrlo lako može dogoditi da promaknu ostvarenja koja zaslužuju da se oglašavaju i da ih barem književno općinstvo upozna.

I ne radi se uvijek o poletarcima, mladim početnicima, iako je njih pretežna većina. Katkad se pojavi netko od starijih, u zrelih ili gotovo završnim godinama koji svojim prvim zbirkama očituju da su njihove pjesme čekale dugo iz raznoraznih razloga da ugledaju svjetlo dana. Imena ne treba navoditi, poznata su. Neki su od njih dali doprinose hrvatskom pjesništvu trajne vrijednosti.

Početakom 1989. izišla je iz tiska oveća zbirka meditativno-refleksionih pjesama pod znakovitim naslovom „SVJETLO POSRED TAME” (Gradac-Brist 1989, deset ciklusa, 143 str.).

ANTE – fra VLADIMIR – TADIĆ, pedesetogodišnjak (r. 1938), javljao se povremeno posljednjih desetak godina u župskim lokalnim listovima i svojim pjesmama. Razumljivo da se nije na taj način mogao predstaviti široj javnosti. To je nadoknadio svojom obilatim zbirkom dobrih pjesama.